

החיים הם מתנה: איך לחגוג את היותנו עבדי ה'?

חודש אלול הוא זמן מקובל לסיכומים וחשבון נפש. ברצוני לשתף את הקוראים בגילוי לב אישי, ברגע מכונן עבורי שהתרחש בשנה האחרונה: בתחילת השנה הוצעה לי עבודה מסוימת שהייתה מלווה בשכר הגון. התלבטתי רבות כי העיסוק היה אמור לתפוש חלק חשוב ממשאבי הנפש שלי ולבוא על חשבון עיקר עיסוקי בהפצת מעיינות החסידות, אבל הפיתוי הכספי גבר.

התחלתי לעשות צעדים ראשונים בהכרת הנושא, אבל פתאום אירעה תאונה: בתי הקטנה קיבלה חום שלא ירד ימים ארוכים ורופא המשפחה הריץ אותנו למיון. בדיוק באותם ימים, אחד מבני התקשר מהישיבה והתלונן על בעיה רפואית שהייתה נשמעת מלחיצה. בערב קודר בסוף השבוע ישבתי עם בתי בחדר מיון, צינור עירוני כרוך על ידה ואני ממתין במתח לתוצאות בדיקת דם. פתאום צלצל הטלפון ובני היה על הקו עם תיאורים שהקפיצו לי את דפיקות הלב... הרגשתי שאני מתמוטט.

סגרתי את המכשיר, עצמתי את העיניים ושאלתי את הקב"ה מהו רוצה ממני? עלתה לי המחשבה שהכול קשור לסטייה משליחות החיים שלי. התקשרתי באותו רגע לאנשים שעמדתם איתם בקשר והתנצלתי שאני מצטער ולא אוכל להתפנות. העצמתי את המחויבות להתרכז בכל המרץ בהפצת המעיינות, ואין צורך לומר, שתוך זמן קצר ירד החום של הילדה, ומהבן שלי לא שמעתי מאז בנושא.

ה'קללה' הזו שחוויתי, הולידה את רגש השמחה הגדול ביותר. פתאום מבין אדם שהחיים הם מתנה, הם שליחות עצומה שמגיעה עד השמים ומילוי משימה ישירה מכיסא הכבוד. כמובן, יש רגעים יותר קלים ורגעים יותר כבדים, אבל ההבנה שאנחנו קשורים ישירות עם הקב"ה באופן רציף היא כל מה שצריך כדי לחגוג את החיים באופן מלא.

ולמען האמת, ההרגשה שהכתיבה בי לרגע, מקיפה את כל מי שיושב כאן. העובדה שאנו לומדים תורה בארץ ישראל היא הדפיקה של הקב"ה על הכתף של כל אחד ואחת. לפני 3334 שנים הבטיח משה בפרשיות ניצבים- וילך, שעם ישראל יכון לעד, ככתוב "ושב ה' אלוקיך את שבותך ורחמך", ותורת ישראל תיכון לעד, ככתוב "והיה כי תמצאן אותן רעות רבות וצרות, וענתה השירה הזאת לפניו לעד, כי לא תשכח מפי זרעו". לא הייתה בשעתו כל התכנות הגיונית להבטחה הזו, שום עם ואידיאולוגיה לא שרדו מאותם ימים. רק אנחנו קיימים, גאים וזקופים ולומדים את אותה התורה שהתפתחה וצמחה מאז אלפי מונים. ובכן, מה עוד צריך כדי להיות מלאי שמחה ובטוחים במקום בו נמצאים?

למה הדבר דומה? תתאר שאתה שומע דפיקה בדלת וניגש לפתוח. אתה נדהם, נרתע לאחור וחושב שמישהו מותח אותך. בדלת עומדת אישה אצילה, המלכה אליזבת השנייה, מלכת הממלכה המאוחדת של בריטניה וצפון אירלנד. היא מוקפת בחבורת צלמים ועיתונאים ומבקשת להיכנס.

אתה אומר ברעד: "הוד מלכותה, לא ידעתי שתבואי, אני מצטער שלא הכנתי כלום לכבודך". אבל היא אומרת בחיוך: "באתי לכבודך. שמעתי עליך דברים יפים ואני רוצה להכיר אותך מקרוב". אתה משתף את מלכותה בפרטי חייך ועיסוקיך והיא אומרת: "אתה עושה דברים נפלאים ויהיה כבוד עבורי אם תעמוד עמי בקשר קבוע. הנה מספר הטלפון האישי שלי ואני ממתינה לשיחה ממך".

כל אחד יכול לתאר איזו הערכה וחיבה הייתה מתעוררת בו ביחס לבית המלוכה. אישה שעומדת בראש המשפחה החשובה בעולם, מבקשת להכיר מקרוב את העשייה שלו. עכשיו נכפיל את הסיפור במיליון: לא מלכת אנגליה מתעניינת בו, אלא מלך המלכים מתעניין ואיזו הרגשת אושר הדבר מציף.

אנו רוצים אפוא להקדיש את השיעור לצורך החיוני לעבוד את ה' מתוך הרגשת זכות להיות עבדי ה'. כך מכריזים כל בוקר: "אשרינו מה טוב חלקנו ... אשרינו שאנו משכימים ערב ובוקר ואומרים שמע ישראל". הדרישה איננה רק לקיים מצוות באופן מעשי, אלא להיות גאים ומאושרים בחלקנו. להקדיש מחשבה אודות הזכות בה התברכנו לשרת את מלך המלכים.

הנושא מתאים במיוחד לערב ח"י אלול, יום הולדת שני המאורות הגדולים, הבעש"ט הקדוש ורבינו הזקן. אחד החידושים המהותיים שהביאה החסידות לעולם הוא עבודת ה' מתוך הכרת הפוטנציאל: אפילו המרירות של התשובה היא מרירות שמחה, מתוך הבנת חשיבות המעשים וגודל הציפיות שמגיעות עד כיסא הכבוד (ראו בארוכה שיחת י"ב תמוז תשי"ב, תורת מנחם ו/158 ואילך).

ב. הבה נעסוק בשאלה גדולה, שמטרידה כל נפש רגישה: מה מטרת הקללות? למה משה מאחל שהקב"ה ישפוך ח"ו חמת זעמו עלינו? איך אוהבם של ישראל שמסר נפשו ארבעים שנה, שברגע האמת הקריב עצמו למען עם סורר ומורה והכריז "מחני נא מספרך", מיחל לכך שהקב"ה יפעיל את מידת הדין ללא רחם? האם לא היה מועיל יותר לאחל שהקב"ה ירחם ויחוס ויתעלם מחטאינו?!

יתירה מכך וזו השאלה העיקרית: גדולי המפרשים בפשט ובקבלה כותבים חידוש מהפכני: הקללות הן עונש על העדר השמחה בעבודת ה'. שוב, הקללות של משה בפרשת כי תבוא, אינן דומות לקללות של הקב"ה בפרשת בחקתי: שם באות הקללות בשל העדר קיום מצוות, ואילו כאן אלו 'קללות למתקדמים': קללות לדתיים ששומרים כל המצוות, קלה כבחמורה, אבל לא עושים זאת באושר. הם אינם מתבוננים בזכות לשרת את המלך. ולכן תכלית הקללות היא לעורר את האדם להיות בשמחה.

והשאלה מתעצמת: האם זו הדרך לעורר שמחה והערכה למצוות?! הרי התפרקות החיים חלילה אמורה לעורר כעס ומרירות?

נתחיל מההתחלה: בשתי הזדמנויות בשנה, לא נעים לעמוד בבית הכנסת¹. כל אחד מצטנף בפיו ומקווה שזה יעבור מעליו ומצדדיו. בחלק מהקהילות, הבעל קורא עולה לתורה בעצמו, הוא מנמיך את קולו וקורא בלחש את המילים הנוראות שמוצלפות בנו.

אנו קוראים את הקללות בכל תחילת שנה: בפרשת בחקתי, שחלה סמוך לחג השבועות, בו נידונין על המים ומתחילים שנה חדשה בלימוד התורה. ובפרשת כי תבוא שחלה בערב ראש השנה². הקריאה בהזדמנויות הללו נועדה לכך ש"תכלה שנה וקללותיה": אנו נבין את המסר מהקריאה עצמה (כמו המלמד ששם את השוט על הקיר, וזה מספיק כדי להרתיע...) או שעצם הקריאה תכפר לנו כאילו חלילה באו המכות עצמן. (בדומה לכך שמנהג החסידים לבקש 'לקח' בערב יום הכיפורים, כדי שנצא ידי חובה בעלבון זה ולא נצטרך לבקש חסדי הבריות ממש)

1. מגילה לא,ב: עזרא תיקן להן לישראל שיהו קורין קללות שבתורת כהנים [בחקתי] קודם עצרת וקללות שבמשנה תורה [כי תבוא] קודם ראש השנה. מאי טעמא? אמר אביי ואיתימא ריש לקיש: כדי שתכלה שנה וקללותיה. בשלמא קללות שבמשנה תורה כדי שתכלה שנה וקללותיה, אלא קללות שבתורת כהנים וכי עצרת ראש השנה היא? כן... דתנן: בעצרת נידונים על פירות האילן. [השל"ה מוסיף שבחג השבועות נידונים על לימוד התורה, ולכן חג השבועות הוא תחילת השנה הרוחנית].

הנה התפארת שלמה מרדומסק, הרב שלמה רבינוביץ, מחשובי האדמו"רים בפולין, לפני 150 שנה.

תפארת שלמה סוף פרשתנו: הוא כמו שאומרים 'ונשלמה פרים שפתנו': שאם חס ושלום נגזר אשר לא טוב הנה, יצאנו חובתנו בקריאת הדברים האלה וממילא יתהפכו לנו כולם לברכה.

ימים ספורים לפני מותו, משה מכנס את ישראל בערבות מואב. הוא מברך בברכות נפלאות את מי שידבק במצוות ה', ואחר כך עושה את ההיפך: מקלל במילים איומות את מי שייטמע בין הגויים ויזנח את הייעוד היהודי. משה מאחל כביכול שהקב"ה לא ירחם ויחוס עלינו, אלא יגיב על החטאים בכל

¹ **בדיחה:** אדם נכנס לחנות תוכים כשהוא זועם: "מה מכרת לי? קניתי תוכי ב-5000 שקל ומתברר שיש לו פה מלוכלך. הוא יושב בכלוב ומציץ קללות: 'שתיחנק, שתישרף, שאלוקים ישלם לך...'. המוכר אמר: "תראה, יש כאן עוד תוכי שהוא צדיק בן צדיק. הוא גדל בבית של גבאי בית כנסת וכל היום מתפלל, ממלמל 'אמן וברכו'. תכניס את שני התוכים יחד והצדיק יחזיר את הרשע בתשובה". אחרי יומיים חוזר האיש יותר עצבני. "הכול יותר גרוע: הרשע מציץ 'שתיחנק' והשני מנענע: 'אמן'. הרשע מציץ 'שתישרף' והשני מפטיר: 'כן יהי רצון...'

² אמנם קוראים את הקללות בהפסק שבת מהחג ולא בשבת הסמוכה לו (במדבר ונצבים), כדי להקל קצת.

האסונות האפשריים ה"ל"ת: באסונות טבע, כמו מחלות ומגפות. בפגעים מבני אדם, כמו מכות והפסדים. והגרוע בעונשים: בהתפרקות עם ישראל והליכתו לגלות.

על פניו, הקללות של משה יותר חמורות מהקללות שאומר ה' עצמו בפרשת בחקתי: הקב"ה מקלל 49 קללות ואילו משה נותן כמות כפולה: "מאה חסר שתיים" ובלשון המפרשים: "צח קללות". אבל מצד שני, הגמרא אומרת (מגילה לא) שהקללות של משה פחות חמורות כי אומר אותן בשם עצמו ולא בשם הקב"ה, וכן אומרן בלשון יחיד ולא כמו בפרשת בחקתי, שנאמרות בלשון רבים, לכלל הציבור.

וכאן עולה התהייה המציקה: למה לקלל? האם לא היה טוב יותר לאחל שהקבה יגלה רחמיו וחסדיו ויסלח לנו?! איפה משה שהכרנו 40 שנה שמסר נפשו כמליץ ישר וסנגור?

2. גור אריה דברים כז, יב: למה כתב קללה בקרא? אדרבה הוי למכתב הברכה [ונבין את ההיפך?]

השאלה חמורה הרבה יותר: לא מדובר בבעיה של סגנון, אלא **בצעד מסוכן**: קללה עצמה היא צעד מזיק, שכן קללות מגשימות את עצמן ח"ו. כשמאחלים שהקב"ה יעשה דין ומשפט – הדברים **מתחילים להתממש בעצם אמירתן**. דיבור בורא מציאות. הקב"ה ברא את העולם עם דיבור, ולכן דיבור עושה רושם. ידוע הסיפור המובא בספר היום יום (כט תשרי) אודות בן עירו של הבעש"ט שצעק על חברו ש'יקרע אותו כדג' והבעש"ט הראה לתלמידיו כי הדברים מתממשים בעולם גבוה יותר.

ומי כמו משה רבנו ידע חומרתן של קללות? לאחר שאיים "מחני נא מספרך", שמו נעדר מפרשת "תצווה". הוא ידע שקללה היא **לא איום**, היא לא סתם רעש ארטיילרי לצורך הפחדת האויב, אלא **מתקיימת בעצם אמירתה**. משה ראה כמה חשש הקב"ה מקללות **בלעם** ועשה הכל לעצרו בדרך.

לכן יש איסור מדאורייתא לקלל (ויקרא יט, יד): 'לא תקלל חרש' וברמב"ם הלכות סנהדרין פרק כו: "כל המקלל אחד מישראל לוקה שנאמר לא תקלל חרש. ולמה נאמר 'חרש'? שאפילו זה שהוא אינו שומע ולא נצטער בקללה זו לוקה על קללתו [וקל וחומר כשמקלל את מי ששומע ומצטער]".

ובעוד שהרמב"ם סובר שאיסור הקללה הוא כשמקלל בשם הקב"ה [כמו לומר 'אלוקים'... או (ח"ו) 'שאלוקים ייקח אותך...'], השולחן ערוך מחמיר יותר (חושן משפט סימן כו) ופוסק שאיסור הקללה הוא בעצם הוצאת נאצה מהפה ואפילו בלי להזכיר את הקב"ה.

כיצד, אם כן, מוציא משה איחולים נוראים כאלו שה' ייקח מאתנו הכול ח"ו?

עוד זאת: המפרשים עושים מהפכה ומוציאים את סיבת הקללות בכמה מילים באמצע הפרשה:

דברים כח: ובאו עליך כל הקללות האלה ורדפוך והשיגוך עד השמדך, כי לא שמעת בקול ה' אלוך לשמר מצותיו וחקתיו אשר צוך: והיו בך לאות ולמופת ובזרעך עד עולם: תחת אשר לא עבדת את ה' אלוך בשמחה ובטוב לבב מרב כל.

בעוד שבתחילה נראה שהקללות מכוונות על פורקי העול, שלא שומרים מצוות ה', הנה מוסיפה התורה עוד כמה מילים: "תחת אשר לא עבדת בשמחה ובטוב לבב מרוב כל". מסביר הרמב"ם בסוף הלכות לולב, וכן רבנו בחיי וספר העקרים והאריז"ל, שכאן כתובה הסיבה האמיתית לקללות:³

של"ה סוף פרשת כי תבא: פירש האריז"ל הפסוק 'אשר לא עבדת את ה' בשמחה ובטוב לבב מרב כל', כלומר, שצריך האדם לשמוח בעשיית המצווה ובקיומה יותר מרוב כל [גשמית] שמזמין לו ה' יתברך והוא שמח בו – ביותר מזה צריך לשמוח במצווה הבאה לידי שיקימנה. ואמר הפסוק – אף שעבדת את ה' בקיום המצוות, אבל לא עבדת בשמחה ובטוב לבב, על כן הייתה זאת לך.

זאת מהפכה שלא נאמרה קודם בתורה: יהודי חייב לעבוד את ה' מתוך הרגשת אושר וגאוה על הזכות הנעלית שנפלה בחלקו. כמו שאומר דוד המלך בתהלים: "עבדו את ה' בשמחה, באו לפניו ברננה". מובא בספרים כי הדוגמה לקיום מצוות ברגש הוא האריז"ל עצמו. למשל, מסופר עליו כי

³ בתניא פרק כו מביא זאת רבינו בשם האריז"ל, אף שנאמרו קודם אצל הרמב"ם והעקרים. שכן האריז"ל כותב יותר מהם, שהיה עליו לשמוח בעבודת ה' "מרוב כל" – יותר משמחתו בהצלחה גשמית (הערות על תניא).

כשהיה בא לקנות אתרוג, לעולם לא היה שואל את המחיר קודם, או שהיה מניח את הארנק לפני המוכר שיקח בעצמו ככל שיחפוץ. כמו אדם שקונה דירה במציאה ולא מתעניין על הפרטים ורק להיות ראשון ולקחת. בהערה הובא משל יפה מהמגיד מדובנא⁴.

של"ה שער האותיות: הרב החסיד המקובל יצחק [לוריא] אשכנזי גילה לאיש סודו שכל מה שהשיג שנפתחו לו שיערי חכמה ורוח הקודש - בשכר שהיה שמח בעשות כל מצוה שמחה גדולה לאין תכלית.

מנגד, הקללות בפרשתנו הן בעצם 'איומים למתקדמים', לאנשים דתיים שמקיימים הכול, אבל עושים זאת בהרגשת כוח. שכן המקיים בלא שמחה – כאילו לא מקיים בכלל. אמנם הידיים והרגליים זזו, אבל הנפש אינה שם, ואדרבה, כועסת וממורמרת על הקב"ה שהעניש אותנו והכריחנו במצוות⁵.

כד הקמח ערך שמחה: השמחה היא מצווה מהתורה כי היא עבודה גמורה חשובה יותר מהמצווה.

וכאן הופכת התמיהה להיות קשה פי כמה: איך יפתרו הקללות את בעיית העייפות וההתלוננות? אדרבה, הן רק יגרמו לו להיות יותר כועס ומריר על תוקף הדין?

הבה נפתח נקודה עצומה ומיוחדת במינה (ונצא ידי חובה בדיבור והשאר יהיה בשמחות כפשוטן).

ג. אומרים שהכל תלוי במנגינה. משמעותו של אירוע מתהפכת מקצה לקצה אם רק משנים את המנגינה שבה נקרא הסיפור. לפי התפיסה הפנימית, צריך להכיר את המנגינה הנכונה של הפרשה הזו וכך מקבלים הדברים אור של אהבה וקרבה שאי אפשר להפסיק אותה⁶.

3. היום יום יז אלול: רבינו הזקן היה בעצמו הקורא בתורה. פעם לא היה בליאזנא בשבת פרשת תבוא ושמע [בנו] אדמו"ר האמצעי - והוא עודנו קודם בר-מצוה - הקריאה מאדם אחר. העגמת נפש מהקללות שבתוכחה הביאתו לכאב לב, עד שביום הכיפורים הסתפק רבינו הזקן אם יוכל להתענות. כששאלו את הבן: הרי בכל שנה קוראים פרשה זו? ענה: כשאבא קורא 'אין הם נשמעים קללות'.

פרשת הקללות לא נועדה להפחיד, אלא להיפך: לבטא את גודל האהבה והמסירות של משה אלינו. זו תפילה עצומה שהקב"ה לא יוותר עלינו ויעשה כל מה שצריך כדי לשמור אותנו קיימים לעד.

לפעמים בא אדם עם התקף לב חמור לבית רפואה והרופא מגיב: חבל לגרום לו כאב. תנו לו למות בשקט. אבל נתאר לעצמנו שהפצינט הוא לא אדם מהשורה, אלא מלך אנגליה, כאן ברור שהרופא יתאמץ שבעתיים ויעשה כל פעולה נחוצה כדי להציל את החולה. וזאת הבקשה של משה: שהקב"ה לא יוותר ולא ירחם עלינו, אלא יעשה כל מה שצריך – וגם במחיר ייסורים כואבים - כדי לרומם אותנו.

דרכו של עולם שבני אדם נסחפים אחרי הרוחות החדשות ומאבדים את הדרך. זה קרה לכל העמים והתרבויות במהלך ההיסטוריה, והתוצאה הייתה שכולם נעלמו. אף אחד מהעמים או התרבויות שהשפיעו בזמן התנ"ך לא קיימים היום. בבל כבשה את פרס והפכה אותה לבללית. אחר כך פרס כבשה את בבל בחזרה והשליטה תרבות חדשה. נאמר זאת כך: בני אדם מתים וגם עמים מתפוגגים.

⁴ הנביא ישעיהו אומר: "ולא אותי קראת יעקב, כי יגעת בי ישראל". הסביר המגיד מדובנא: הקב"ה אומר לישראל, אתם לא לקחתם את המצוות שלי, כי אתם מתלוננים בהרגשת יגיעה ועייפות והמצוות שלי אינן מעייפות, אלא ממלאות את הנפש שמחה. למה הדבר דומה? אדם הזמין חבילה עטופה עם יהלום יקר וחיכה במתח ובציפייה לבואה. סוף סוף הגיע שליח מזיע ומאומץ והתלונן כי החבילה הייתה כבדה. צעק בעל הבית: "אוי, טעית במשלוח כי החבילה שלי הייתה קלה למשא...".

⁵ ומה שהפסוק מתחיל עם מי שלא מקיים (ולא שמקיים בעצב), אולי כדי לומר שהמקיים בכורח כאילו לא קיים.

⁶ חשוב לציין שבקרב גדולי החסידות בכלל ואדמו"ר חב"ד בפרט, יש מהלך נוסף לבאר סוגיית הקללות: התוכחה היא כיסוי על רובד עמוק יותר והאמת היא שכל קללה רומזת לברכה. אלו ברכות כה עמוקות שהדרך היחידה להביא אותן לעולם היא באמצעות כיסוי והסתרה. כמו מבריחים שרוצים להעביר יהלומים וקוברים אותם בתוך קופסה מלאה עפר. ראו לקוטי שיחות א/283 מהסיפור עם ברכות רשב"י ובנו, ושם שכבר בתנאי מצאנו שלוש דרכים שונות להסברת סוגיית הייסורים ל"ע.

וכאן באה התפילה של משה כי אתנו ינהג הקב"ה אחרת. משה טוען שאנו כמו **הלב של האיברים**, מרכז הזרמת החמצן לכל האנושות ולכן אי אפשר לוותר עלינו. כל מאמץ כדאי להציל אותנו. ולפעמים כשמדובר בבריאות הלב נדרשים צעדים כואבים מאוד. בעוד שבמקרה של 'ציפורן חודרנית' אפשר להקל ראש ולמשוך זמן עם הטיפול, בסתימת עורקים סביב הלב ל"ע, לא מתעכבים רגע ונכנסים במקרה הטוב לצנתור, ובמקרה הקשה ל"ע, לניתוח מעקפים מרובע.

בעוד שבבגד זול שמתלכלך בכתם שומני, אפשר לוותר ולזרוק אותו לפח, בבגד יקר מכניסים למים רותחים עוד פעם ועוד פעם כדי להחזיר את הבגד ליופיו.

הנה ספר הכוזרי שאומר מילים מבהילות: העמים האחרים לא קוללו כמונו, הם לא עברו מה שאנחנו עברנו. אבל התוצאה היא שהם נעלמו והתפוגגו. הם לא נכנסו למכונת כביסה, אלא פשוט נזרקו לרחוב. אנחנו חטפנו וסבלנו, אבל הבנו את המסר ושבנו בתשובה ועם ישראל חי.

כוזרי מאמר שני פרקים כט, מד: ישראל באומות כמו לב באברים, הוא רב חלאים מכולם [נפגע הכי מהר] ורב בריאות מכולם [חינוי לבריאות מכולם] ... ועל כן אמר (עמוס ג) 'רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה על כן אפקוד עליכם' - ואלה הם החלאים, אבל הבריאות היא מה שאמרו רבותינו מוחל עונות עמו מעביר ראשון ראשון, כי איננו מניח עונותינו להתעכב עלינו ויהיו גורמים לאבדנו לגמרי... וכאשר ישיג הלב חוליים מתאוות הכבד והביצים מרוע מזגם, כן ישראל ישיגום החלאים מהתדמותם בגוים... והצרות המוצאות אותנו היא סיבה לתקנת תורתנו.

עד כאן המטרה הבסיסית מאחורי העונש: להשיבנו למוטב. אבל כאמור לעיל, גדולי המפרשים ייחסו את הקלות במיוחד לעניין השמחה בעבודת ה'. הבה נוסיף נקודה מיוחדת במינה:

מעבר לכך שהעונש מחזיר את האדם לתפקוד רוחני ולקיום המצוות, הוא עושה דבר נוסף: הוא ממלא שמחה. כן, ילד חכם אמור להתמלא שמחה מהעונש כי הוא מקבל **עוגן לחיים**. העונש מלמד על הסדר בעולם, על חשיבות המצוות ועל חשיבות האדם הפרטי לכללות העולם.

עונש הוא הדרך של הקב"ה לומר: **אני כאן, אני מנהל את העסק ואני צריך אותך**. יש לך משימה ואתה לא יכול לברוח ממנה. וכך אמנם מאבד האדם אתונות, אבל מוצא מלוכה... הוא מאבד כסף, אבל מוצא את המלך בעצמו ואת משמעות החיים, ואז גם הבעיה הגשמית עצמה נפתרת במהירות.

בהערה⁷ הובא סיפור מרטיט מדורנו כדוגמה לכך.

הנה כמה דוגמאות מרתקות מגדולי עמנו, שחוו עונשים קשים ביותר, אבל דווקא התמלאו שמחה לראות את יד ה' המנהלת אותם ואת עם ישראל בכלל.

ברכות ז, ב: 'מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו' - מזמור לדוד?! קינה לדוד מיבעי ליה! ... אלא כיון שאמר לו הקב"ה [אחרי מעשה בת שבע] 'הנני מקים עליך רעה מביתך' - היה עצב, שמא עבד או ממזר הוא [זה שינקום ב] ולא יחוס עלי'. כיון שראה שאבשלום הוא - שמח, משום הכי אמר 'מזמור'.

⁷ בערב יום הזיכרון לחללי צה"ל, ערכתי ראיון וידאו עם בנימין הורגן, ששכל את רעייתו, אסתר הורגן הי"ד. בערב קריר בתחילת החורף לפני שנה וחצי, היא יצאה לריצה ביער הסמוך לביתה בטל מנשה. מחבל ימ"ש עם סכין התנפל עליה ובתום קרב אכזרי, הכניע אותה. ציפיתי לפגוש שבר כלי, מריר, שהתפרקו לו החיים ונותר לגדל משפחה לבדו. אבל מצאתי אדם חיוני שעסוק בפרויקטים לזכרה של רעייתו. הוא אמר משפט שהותיר אותי בהלם: "מאותו ערב נורא, אין לילה שאני לא בוכה ואין יום שאני לא קם בתנופת עשייה". ניסיתי להבין מאיזה חומרים הוא יצוק והוא סיפר דבר מדהים: "תקופה קצרה אחרי הרצח, העברתי יום בבית המשפט בדיון על הריסת בית המחבל ובערב שבת הביתה. הייתי מרוקן, הבדידות זעקה מהקירות, וחטיפתי להתמלא במשהו עד שראשי יצנח. התכוונתי לפתוח טלוויזיה, אבל הרגשתי צורך לקרוא תהלים. לא יודע מאיפה זה בא, אף פעם לא עשיתי את זה, אבל היד נשלחה למדף. הספר נפתח בפרק כד וקראתי: "מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו". התנערתי, המילים ננעצו לי במוח: "זו קריאה, זו שליחות. אני לא יכול לבכות. נתנו לי במה, שמו אותי במרכז, דחפו לי מיקרופון ואני לא יכול לסרב. השליחות הנוראה הזו נכפתה עליי, אבל אין לי רשות לחמוק ממנה. מאז אני משתדל למצות את ההזדמנות".

כמובן, מדובר במדרש פליאה ממש: מה שימח את דוד לגלות שבנו, יוצא חלציו, המריד נגדו את ישראל, בעל את נשות דוד על גג ארמונו ורדף את דוד עצמו במטרה להורגו? האם לא היה עדיף שעבד או ממזר זר יעשו את המלאכה השחורה?!

אומר רבי יהונתן אייבשיץ הסבר חד: דוד חשש שהעונש יבוא בצורה טבעית, על ידי עבד או ממזר שימרוד בו, כמו אירועים מרידה טבעיים שמתרחשים מעת לעת. ואז העוון אינו מתכפר לו. אמנם כשראה שצורת המרד היא כל כך לא נורמלית, שבנו יקירו משחית את מלכותו ומבריח אותו מירושלים – שמח ואמר: הקב"ה עצמו מפעיל את העונש הנורא, ואם כן זה מכפר את הכעס האלוהי.

יערות דבש יא: יש להבין דאדרבה, הוא ראה שאבשלום רדפו עד נפש ונהג בו מנהג אכזריות יותר מכל עבדים? אלא בראותו כי בנו רודפו אמר הלא מטבע הבן לחוס על אביו ומפאת הטבע או מקרה לא יתכן שיהא בנו רודפו, ועל כרחך שהיא השגחה פרטית מבעל המשלם גמול, וא"כ הרי מקבל עונשו ונפטר בזה מחטאתו ולכן שר ממזור לה!

עוד דוגמה: בסוף מסכת מכות מסופר על אחד מרגעי השבר הנוראיים בתולדות עמנו. ירושלים נכבשה בידי הרומאים והושפלה עד עפר. הרומאים שיטחו את העיר, חרשו את הבתים והכיכרות והתכוונו לבנות עליה עיר חדשה בשם "איליה קפוטלינה". רבי עקיבא וגדולי חבריו עלו במעלה ההר והתקברו לנקודה הקדושה בעולם, למטרים בהם עמד חדר "קודש הקודשים". לפתע נחרדו לראות שועל משוטט בין ההריסות. דביר בית תפארתנו, מעון השכינה עלי אדמות שכוהנים גדולים שלא היו ראויים לכהונתם היו מוצאים בו את מותם - הפך להיות 'פינת חי'!

פרצו החכמים בבכי ואילו רבי עקיבא צחק. הוא אמר: אם התקיימה נבואת זכריה "ציון שדה תיחרש", תתקיים גם נבואת אוריה "עוד ישבון זקנים וזקנות ברחובות ירושלים".

וכל אחד מתפלל מה הצחוק? הרי הנבואה הרעה התקיימה מול העיניים והטובה נשארה בספרים?

אומר המהרש"א רעיון מיוחד במינו: **השועל סימן את הגאולה!** הוא עצמו היה התקווה. רבי עקיבא אומר: הביטו, רק שועלים מסתובבים פה, אבל הם – הכובשים האכזריים - לא מצליחים להתבסס כאן. כמה שהרומאים מנסים לתקוע יתד בירושלים ולבנות בה עתיד – הם לא מצליחים ולא יצליחו.

חידושי אגדות מהרש"א סוף מכות: אמר רבי עקיבא לכך אני משחק – שהוא חרב והשועלים הלכו בו ולא העכו"ם, שאין להם נחת רוח להתיישב שם... כותיים כמה שנים זרעו בה ולא עשתה פירות.

להוסיף שדברי המהרש"א הם פלאיים ונכונים לארץ בכלל. אחת התופעות המופלאות בהיסטוריה של הארץ שאינה ניתנת להסבר טבעי היא העובדה שארץ ישראל שמרה נאמנות לעם ישראל (ראו מפרשים על ויקרא כו, לב: "ושממו עליה אויביכם"). למרות שטובי המעצמות בעולם כבשו את הארץ הזו לאורך 1900 שנות גלות, אף אחת מהן לא הצליחה לפתח אותה. הרומאים, הנוצרים, המוסלמים, הביזנטים, הטורקים והבריטים – אימפריות אדירות שבנו את העולם כולו - במקום אחד נכשלו. כשאבותינו שבו ארצה לפני מאתיים שנה, מצאו אותה שוממה כמו שעזבו אותה 1800 שנה קודם.

כך שהשבר עצמו היה העוגן האיתן לגודל הסדר ועומק הקשר בינינו ובין הקב"ה. הוא הראה הכי גדולה לחשיבות המצוות, לחשיבותנו בעיני הקב"ה ולסדר הקיים בעולם. לכן לצד הכאב והצער מהעונש, צריך להיות גם "מצחק", שמחה עצומה על קרבתנו למלך.

בדרך דומה ביאר הרבי פעמים רבות את העובדה התמוהה (שהתרחשה השנה וחזרה על עצמה כמה פעמים בשנים האחרונות): איך תשעה באב חל בשבת? כיצד היום העצוב בשנה נופל ביום השמח בשנה ואז מאבד מתוקפו ומעוצמת אבלותו? התשובה היא שכמו כל עונש חמור, החורבן נושא שתי פנים: עונש וריחוק, אבל גם חיבוק פנימי איתן שאומר 'לעולם לא אוותר עליכם ולא אמנע שום צעד שיכול להחזירכם למוטב'.

מה ניקח מכאן? צריך לחיות מהראש ולא מהלב. מעת לעת נדרש לעצור את החיים השוטפים ולהפעיל מחשבה אודות גילויי ההשגחה שראינו והמסקנה המתבקשת על קדושת החיים. במשך

החיים זוכה כל אחד לגילויי השגחה ואפילו לניסים ממשיים, אך כולנו נוטים לשכוח ולשקוע בדכדוך. ההוראה מפרשת הקללות היא שצריכים לחיות במודעות גבוהה על חשיבותם הנאצלת של החיים.

הן ברמת הכלל: לזכור את החביבות של ארץ הקודש בעיני הקב"ה. הנסים שמלווים את היישוב היהודי בארץ, מאז ועד היום, כמו מלחמת ששת הימים, מלחמת המפרץ וכו'. והן ברמה האישית: להתבונן ולחשוב על ההשגחה שמלווה אותו בחייו ומסייעת לו שוב ושוב ואם כן דאגה מניין?

4. אוצר אגרות קודש עמוד רטו: לצערי הודיעוני ידיעות בלתי משמחות אודות מצב רוחו ... ומיותר להאריך על הפליאה בזה ... ובנוגע אליו בפרט אפילו מנקודת המבט של הנפש הבהמית, אשר בודאי לא שכח מצב בריאותו לפני שנים ושלוש שנה, והפחד לא עלינו שהיה אז, והרי אפילו בהתבוננות קלה ביותר יראה השגחה פרטית וחסד ה' בטוב הנראה והנגלה, והאומנם חס ושלום היד ה' תקצר?!

אלא שבהמשכת ברכת ה' למטה מעשרה טפחים וקבלתה, נחוץ הענין דשמחה, ולא רק שמחה במוח באופן שאינו שייך אל הפועל הרגש הלב, אלא שמחה בלי התחכמויות, ואז מתקיים במילואו האמור בהזרה הקדוש: 'כשם שמאור פניו של האדם מלמטה - כך מראים לו פנים מלמעלה'.

הדברים נוגעים במיוחד למצוות התשובה בחודש אלול: הדרגה הגבוהה ביותר בתשובה, היא דווקא כשהיא נעשית מתוך הרגשת שמחה על חשיבותנו בעיני הקב"ה, ומכאן גם המרירות עמוקה שבעתים – והפועל יוצא אחריה של עלייה והתקרבות וזניחת ההנהגה הלא טובה. בלשון הרבי **בתורת מנחם ו'158**: "חשבון הנפש של אלול מתאפיין במרירות גדולה על המחשבות, הדיבורים והמעשים שלא כדבעי, שעל ידם נתרחק מהקב"ה. אבל יסוד המרירות צריך להיות מצד זה שעניינינו נוגעים כביכול בעצמותו יתברך, שצריך להתבונן תחילה שעבודתו נוגעת למעלה שאין למעלה ממנו, כיון שנשמות ישראל הן 'בנים למקום' ועבודת הבן נוגעת בעצמותו יתברך.

"העצה לזה היא עניין השמחה, דשמחה פורצת גדר ומגביה את האדם ומעמידה אותו במעמדו ומצבו האמיתי כפי שהוא בן למקום ומושרש בעצמותו יתברך. ובמילא מתוך כך שנרגש אצלו עד כמה עבודתו נוגעת למעלה – תהיה מרירותו על העדר העבודה אמיתית ותקיפה".

**כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל**

**ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב**